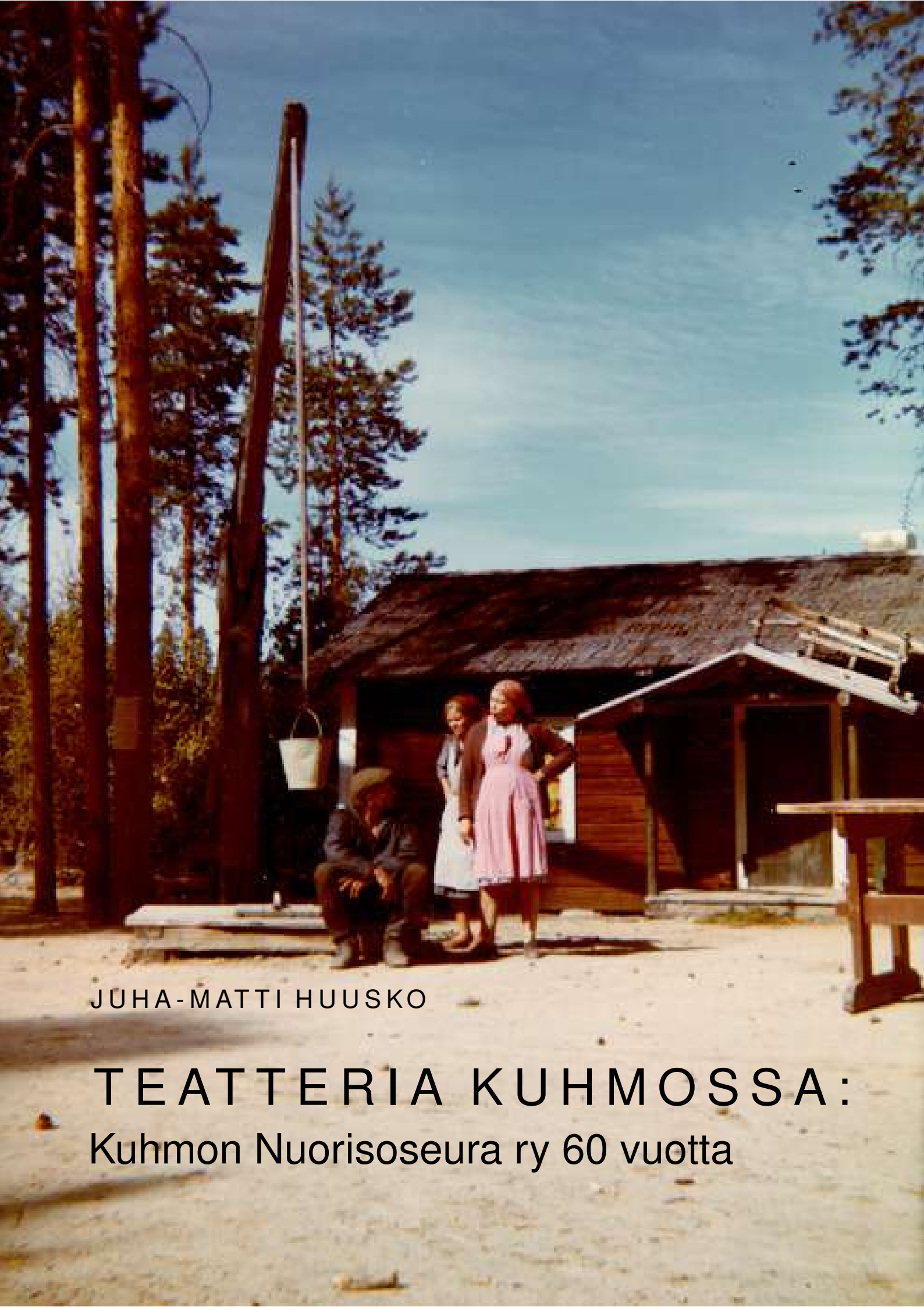

JUHA-MATTI HUUSKO

TEATTERIA KUHMOSSA:

Kuhmon Nuorisoseura ry 60 vuotta

JUHA-MATTI HUUSKO

TEATTERIA KUHMOSSA:
Kuhmon Nuorisoseura ry
60 vuotta

KUHMON NUORISOSEURA RY

Tekijä: Juha-Matti Huusko

Nimeke: Teatteria Kuhmossa: Kuhmon Nuorisoseura ry 60 vuotta

Julkaisija: Kuhmon Nuorisoseura ry

Copyright © 2021: Juha-Matti Huusko

ISBN 978-952-94-5174-6

Ensimmäinen painos, elokuu 2021

Paltamon kirjapaino

Tekijän yhteystiedot:

Juha-Matti Huusko

juha-matti.huusko@protonmail.com

+358 40 528 2815

integraali.com/huusko/fi/

Julkaisijan yhteystiedot:

Kuhmon Nuorisoseura ry

Piilolantie 6, 88900 Kuhmo

kuhmolaisteatteri.fi

Etukannen kuva: Härkähäät 1969. Kauko Huusko, Pirkko Pääkkönen ja Liisa Kärki

Takakannen kuva: Kesäteatterin katsomo Kelon takana vuonna 1978.

Tiivistelmä

Kuhmon Nuorisoseura ry on Kuhmossa toimiva 20.3.1961 perustettu nuorisoseura, joka on toiminnassaan keskittynyt teatteriesitysten, etenkin kesäteatterin, esittämiseen.

Kesäteatteriesityksiä on pidetty pääosin kahdessa paikassa:

- (1) Kelolla nykyisen Kalevalakylän aluella vuosina 1965-1978
- (2) vuodesta 1979 alkaen Multikankaalla, osoitteessa Pohjoispuolentie 660.

Vuosina 1969-1975 sekä 1977-1978 kesäteatterilla oli ainutlaatuisia piirteitä Suomessa: kuhmolainen kirjailija Unto E. Heikura kirjoitti näytelmiä paikallisista aiheista ja myös ohjaaja Jussi Koivusilta ja näyttelijät olivat paikallisia. Kesäteatterin markkinointinimeksi otettiin osuvasti käyttöön Kuhmolaisteatteri. Tuohon aikaan Suomessa oli kaksi vakituista lapsiteatteria, toinen Hämeenlinnan Aulangon Satuteatteri ja toinen Kuhmon lapsiteatteri.

Televisiossa näytelmistä on esitetty Rykmentin murheenkryyni (1964) sekä Kettuvaari (1973). Lukuisat näyttelijät avustivat Havukka-ahon ajattelijan televisiosarjassa (1971) ja tähdittivät Timo Linnasalon ohjaamaa kokoillan elokuvaan Vartioitu kylä 1944.

Kuhmolaisteatterissa on uransa aloittanut myös moni ammattinäyttelijä. Vartioidussa kylässä (1974-1975) näytellyt Ulla Tapaninen on maankuulu. Peppi Pitkätossua (1977) ja monia muita rooleja näytellyt Eija Kyllönen on tuttu mm. Taivaan Tulet sarjasta. Vuosina 1993-2007 näytellyt ja ohjannut Matti Halmetvaara on työskennellyt Kuopion kaupunginteatterissa. Moniammatillaisen Timo Lampisen isä Pentti Lampinen oli aktiivinen erityisesti 1970-1990-luvuilla.

Näytelmissä mukana oleminen on vaikuttanut positiivisesti monien harrastajien elämään ja ilmaisutaitoihin. Kesäteatteri on ollut myös mukava harrastus ja osalle myös elämäntapa.

Sisältö

<i>Tiivistelmä</i>	5
<i>Esipuhe</i>	7
<i>Kainuun Sanomat 28.3.1975. Liisa Kärki: Teatteriharrastus tarpeen pitäjillä</i>	11
<i>Unto Heikura, 2020: Kuhmolaisteatterin iloinen 1970-luku</i>	12
<i>Kauko Huusko, 1999: Kuhmon Nuorisoseura ry:n historiikki vuosilta 1961-1999</i>	18
<i>Alkuvuodet 1961-1964</i>	26
<i>Heikki Piirainen, 1963: Kuhmon Nuorisoseuran toiminnasta</i>	27
<i>Kelolla 1965-1978</i>	31
<i>Kaleva 1974, Kuhmolaisten oma sotajuttu</i>	41
<i>Lehtileike, 1975: Mitä kuuluu, Kuhmon kesäteatteri?</i>	42
<i>Sisänäytelmät 1975-1989</i>	59
<i>Lapsiteatteri 1977-1980</i>	66
<i>Timo Linnasalo, 1975: Läänintaiteilijan allakasta</i>	73
<i>Ahti Ahonen, Pitäjäsriivali 1/1975 – Elävään ja uudistuvaan harrastajateatteriin</i>	74
<i>Siirtyminen Multikankaalle 1979</i>	74
<i>Koko perheen näytelmiä</i>	86
<i>Matti Halmetvaara, 2016. Savon Sanomat, Pipejä ja puhalluksia. Teatterikärpäsiä</i>	89
<i>Jukka Jauhiainen, 2021: näyttelemässä, ohjaamassa ja nuorisoseuran puheenjohtajana</i>	90

Esipuhe

Vuonna 2021 Kuhmon Nuorisoseura ry täyttää 60 vuotta. Juhlavuoden kunniaksi esitetään kesäteatterinäytelmä ja järjestetään syyskuun ajan näyttely Kuhmo-talolla.

Tämä kirja on kokoelma historiaa näiltä 60 vuodelta.

Materiaaleista

Olen kerännyt materiaalia¹ historiasta puolitoista vuotta. Tämä on ollut mieluista tehtävää. Erityisesti olen voinut katsella vanhoja kuvia ja lehtileikkeitä isästäni Kauko Huuskosta, joka näytteli vuosina 1966-1993 ja oli 20 vuotta nuorisoseuran puheenjohtaja.

Kiitän kaikkia ihmisiä, jotka ovat olleet tukemassa historian keräämisessä ja muistelemassa.

Lehtileikkeitä olen saanut luettavaksi Multikankaalta, isäni jäämistöstä, Irina Nuortila-Rönköltä, Topi Mikkolalta, Kuhmolaisen arkistosta, Kuhmon kirjaston kotiseutukokoelmasta ja jonkin verran myös muilta ihmisiltä.

Kansalliskirjaston Digitaalisista aineistoista sekä *Perinnealbumi Kainuu* -kirjasta löysin tiedon, että Kuhmossa on ollut aiempi nuorisoseura, joka perustettiin 24.5.1907 ja nukahti suurin piirtein 1913. Näistä hyvin vanhoista asioista kirjoitan joskus toiste; ne vaativat paljon sulattelua.

Sain kuulla myös nuorisoseuraa edeltäneestä Kuhmon Näytelmäkerhosta (1954-1959) aktiivisen Liisa Merentien tyttäreltä Satu-Marjalta. Joitakin muitakin ihmisiä olen haastatellut. Näistä asioista syntynee ennen pitkää toinen kirja.²

Moni aihe ansaitsisi oman kirjansa. Erityisesti Topi Mikkola.

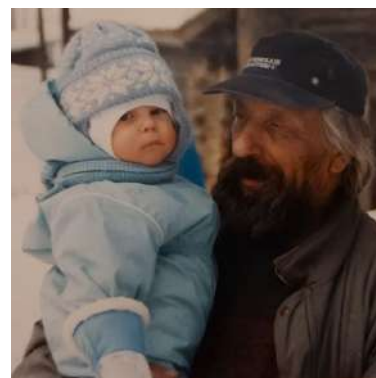
Kirjassa on tekstiä myös muilta. Mukana on Kauko-isäni kirjoittama historiikki vuosilta 1961-1999. Kuhmon Nuorisoseuran Tarpoja-lehdestä 1963 mukaan päätyi esimies Heikki Piiraisen nuorisoseuran alkuaikojen käsittelevä teksti. Alkuaikojen selvensi minulle paljon myös Pirkko Chydenius. Unto E. Heikura muisteli erityisesti 1970-luvun asioita ja käsikirjoittamista. Matti Tampio muisteli kuinka Seppo Piirainen piti hänestä huolta, kun hän ryhtyi intiaaniksi Peter Pan-näytelmään kesällä 1993. Pitkäaikainen näyttelijä, ohjaaja ja puheenjohtaja Jukka Jauhiainen muisteli erityisesti 2000-luvun asioita.

Kirjassa on myös lyhyempiä muistelmia useilta henkilöiltä. Kiitän kootusti teitä kaikkia. Kiitän myös kannustuksesta Kuhmo-aiheisissa keskusteluryhmissä internetin palstoilla. Olen jatkossakin kiinnostunut teatteriaiheisista muistelmista ja valokuvista.

Kuvista

Vanhimmat saatavilla olevat kuvat on ottanut Auvo Sauramäki tai valokuvausliike Urho Komulainen. Näitä kuvia olen saanut käyttööni pääosin Kuhmon Nuorisoseuran arkistosta sekä isäni jäämistöstä. Kattavammin Auvon kuvia löytyy Kuhmon museosta. Jonkin verran vanhoja kuvia on löytynyt myös käsiohjelmista.

¹ Osa materiaaleista on katseltavissa sivulla <http://integraali.com/kuhmons-historiaa/>.

Kuva 1: Juha-Matti isänsä Kaukon mukana teatterilla 1980-luvun lopussa.

² Kiitän sydämellisesti valokuvausliike Urho Komulaista vanhoista 1950-luvun valokuvista. Jatkan selvitystyötä kuvien näytelmien ja näyttelijöiden selvittämiseksi. Kunhan asiat selviävät, pyrin järjestämään näistä erityisen näyttelyn ennen pitkää.

Olen saanut paljon kuvia käyttöön monilta teatteriaktiiveilta. Luonnollisesti ihmisillä on tallessa niitä kuvia, joissa he esiintyvät näyttelijöinä tai ohjaajina. Kiitän teitä kaikkia.

Osalta vuosista ainoat löytämäni kuvat ovat peräisin lehtileikkeistä.³ Olen pyrkinyt mainitsemaan lehtileikekuvien yhteydessä, mistä lehdestä ja miltä päivältä kuvat ovat peräisin. Jotta kuva ei jäisi irralliseksi, olen usein laittanut kuvatekstiksi katkelman lehtijutusta. Parissa yhteydessä olen liittänyt mukaan koko lehtijutun, joka on käsitellyt silloista toimintaa ja tunnelmaa laajemmin. Toivon, että lainausten laajuus on ollut kohtuullinen. Kiitän erityisesti paikallislehti Kuhmolaista, jonka lehtileikkeisiin olen turvautunut.

Havainnollistuksista

Olen ammatiltani matematiikan opettaja. Usein mielikuvitukseni tuottaa erilaisia havainnollistuksia, joita olen laittanut verkkosivulle. Mielestäni mm. Kuvakartta-havainnollistus auttaisi Kuhmon historian havainnollistamisessa laajemminkin.

Kesä 2021 historian silmin

Pyöreitä vuosia juhlistetaan Heikki Luoman kirjoittamalla Kahen akan loukussa -näytelmällä. Ensi-ilta on 30.7. ja näytökset jatkuvat lähes elokuun loppuun.

Historian havinaa on tässäkin näytelmässä. Näytelmän ohjaa kymmeniä rooleja tehnyt ja kymmeniä produktioita ohjannut Topi Mikkola. Tietääkseni Topin ensimmäinen ohjaustyö Kuhmossa oli 1977 lapsiteatterin esittämä Pekka Töpöhäntä -näytelmä.

Pääosan esittäjien konkari Sirkku Malinen näytteli Multikankaalla ensimmäisen kerran vuonna 1986 näytelmässä Opri ja Oleksi. Vuosien mittaan Sirkku on ollut aktiivinen näytelmissä myös muualla, kuten Muinosissa. Aikoinaan Sirkku houkutteli vuoden 1994 uudeksi puheenjohtajaksi Tuomo Määtä, joka on palannut nuorisoseuran puheenjohtajaksi, ja palaa tänä kesänä myös näyttämölle.

Tämän kesän näytelmässä Cunilla Kuikansalo-Hyppölänniemeä esittää Aila Heikkinen. Jo pelkkä roolihahmon nimi nostaa karvat selässäni pystyyn. Vuonna 2008 tätä savon seireeniä esittänyt Kaija Pietikäinen on siirtynyt pääosaan Tuuliaksi. Tuulian aviomiestä esittää Jari Väisänen, joka päättyi tänä vuonna myös Loitsulaiset ry:n tulevaan elokuvaan, jonka työnimi on Se toinen tarina Juuan Ellistä.

Mukana näytelmässä ovat myös Elina Pyykkönen, Tuomo Määtä, Helena Piirainen, Helena Kähkönen ja Tuomas Kettunen.

Äänentoistosta huolehtii Elisa Oinas-Panuma. Lavastuksesta huolehtivat Erkki Kähkönen, Marko Kilpeläinen ja avustajat.

Mukana on myös suuri joukko talkoolaisia parkkipaikalla, lipunmyynnissä ja kahviossa.

Kenties myös joku tämän kirjan lukijoista innostuu liittymään teateriporukkaan tai tulemaan talkoisiin.

³ Pyrin luetteloimaan kaikki löytämäni lehtileikkeet (joita on muutama sata) edellä mainitulla materiaalisivulla. Päivitin sähköistä luetteloa pikkuhiljaa. Osa kuluneista ja repaleisista lehtileikkeistä on digitoitu, jotta muutkin voivat niihin tutustua.

Kuva 2: Kehitteillä oleva Kuvakartta-havainnollistus löytyy edellä mainitulta materiaalisivulta.

Kuva 3: Highway (aiemmin Ananias) soitti musiikkia useissa kesäteatterinäytelmissä. Liitettäköön tähän mukaan myös mainos. **Markku Tuominen:** Ennakotieto: Highwayn "viimeinen keikka" Kuhmossa, Yli-Vieksin Vesan talolla 16.7.2022. Lämmittelybändinä helsinkiläinen Northeast Gale. Vapaa pääsy, ulospääsymaksu vapaaehtoinen. Sponsorit tervetulleita. Lisää tietoa talven mittaan. Terveisin Highway / Antti, Kari, Markku, Pekka, Veikko.

Vuosi	Näytelmä	Kirjoittaja	Ohjaaja	Katsojia
1963	Rykmentin murheenkryyni	Topias	Nestori Huhtanen	4000
1964	Tukkijoella	Teuvo Pakkala	Mauri Liiti	2000+
1965	Kun ruusut kukkivat	Maiju Lassila	Veikko Ohinmaa	
1966, 1968	Seitsemän veljestä	Aleksis Kivi	Jussi Koivusilta	
1969-1971	Härkähäät	Unto E. Heikura	Aarne Sopanen ja Jussi Koivusilta	12500
1972-1973	Kettuvaari	Unto E. Heikura	Jussi Koivusilta	10400
1974-1975	Vartioitu kylä	Unto E. Heikura	Jussi Koivusilta	12000
1976	Peräkylän profeetta	Tatu Pekkarinen	Jussi Koivusilta	5982
1977-1978	Kylän viimeinen nainen	Unto E. Heikura	Jussi Koivusilta	8459

Taulukko 1: Vuosina 1963 ja 1964 esitykset olivat Uiton rannassa. Vuosina 1965-1978 Kelolla.

Vuosi	Näytelmä	Kirjoittaja	Ohjaaja	Katsojia
1977	Pekka Puupää	Olli J. Pellikka	Kaarina Kähkönen ja Elina Pääkkönen	1053
1977	Pekka Töpöhäntä	Gösta Knutsson	Toivo Mikkola	946
1977	Sukupolven saatti	Olli J. Pellikka	Toivo Mikkola	500
1978	Peppi Pitkätossu	Astrid Lindgren	Toivo Mikkola	2500
1978	Pan ja kaupunki	Oiva Paloheimo	Toivo Mikkola	1000
1979	Pikku Prinssi	A. Exupery	Kaarina Kähkönen	500
1979	Kiljusen Herrasväki	Jalmari Finne	Toivo Mikkola	2000
1980	Sirkuskoiran tarina	Lähiöteatteri	Toivo Mikkola	
1983	Cabaree	Nuorisoteatteri		

Taulukko 2: Lapsiteatterin esitykset 1977-1983.

Vuosi	Näytelmä	Kirjoittaja	Ohjaaja	Katsojia
1975	Yli nollarajan	Unto E. Heikura	Ahti Ahonen	1350
1977	Salakaato	Annikki Kariniemi	Jussi Koivusilta	1596
1978	Ruma Elsa	Ensio Rislakki	Teppo Korhonen	2500
1980	Pohjalaisia	Artturi Järviluoma	Toivo Mikkola	1500
1981	Tukkijoella	Teuvo Pakkala	Toivo Mikkola	
1982	Anna-Liisa	Minna Canth	Toivo Mikkola	
1984	Kettu	Slavomir Mrozek	Toivo Mikkola	
1989	Kyyhky ja Unikko	Timo K. Mukka	Toivo Mikkola	

Taulukko 3: Sisäesitykset 1975-1989.

Vuosi	Näytelmä	Kirjoittaja	Ohjaaja
1995	Prinssi ja supermies	Matti Nieminen	Anelma Huotari
2000	Taikuri Oz	Frank Baum, Matti Nieminen	Jukka Jauhiainen
2001?	Pinokkio	Carlo Collodi ja sovittaja?	Jukka Jauhiainen
2002?	Sinbad	?	Jukka Jauhiainen

Taulukko 4: Nuorisoteatteri 1995-2006.

Vuosi	Näytelmä	Kirjoittaja	Ohjaaja	Katsojia
1979	Viekää tuhkatkin pesästä	Leena Härmä	Jussi Koivusilta	2500
1980	Kun ruusut kukkivat	Maiju Lassila	Hannu Tyhtilä	3500
1981	Putkinotko	Joel Lehtonen	Toivo Mikkola	4351
1982	Vetelys	Hugo Raudsepp	Pertti Hakala	2500
1983	Ruoska ja rakkaus	Reino Helismaa	Satu Niiranen	3000-
1984	Ikiliikkuja	Maiju Lassila	Pertti Hakala	
1985	Härkähäät	Unto E. Heikura	Pentti Lampinen	
1986	Opri ja Oleksi	Kyllikki Mäntylä	Satu Niiranen	
1987	Tervetuloa Kälkyälle Mr.Woodson	Matti-Juhani Karila	Pertti Hakala	
1988	Runar ja Kyllikki	Jussi Kylätasku	Toivo Mikkola	2500
1989	Runar ja Kyllikki	Jussi Kylätasku	Toivo Mikkola	971
1990	Nuori mylläri	Maiju Lassila	Satu Niiranen	2046
1991	Vaahteramäen Eemeli	Astrid Lindgren	Leena Nuortila	4853
1992	Mimmi Paavaliina	Maiju Lassila	Leena Nuortila	1902
1993	Peter Pan	J.M.Barrie	Leena Nuortila	1653
1994	Kätkäläinen	Simo Hämäläinen	Veli-Pekka Halmila	3900+
1995	Simpauttaja	Heikki Turunen	Pentti Lampinen	
1996	Matkalaukkukostaja	Heikki Luoma	Pentti Lampinen	
1997	Mooseksen pontikkapisnes	Raimo Suuronen	Veli-Pekka Halmila	
1998	Onnellinen mies	Arto Paasilinna	Kari Kajauss	
1999	Mies, joka ei osannut sanoa ei	Jussi Kylätasku	Kari Kajauss	
2000	Tervareitillä		Pauli Haataja	
2001	Kylän viimeinen nainen	Unto E. Heikura	Jukka Jauhiainen	
2002	Mooseksen penninpyöritys	Raimo Suuronen	Jukka Jauhiainen	
2003	Mooses ja mahvianmiehet	Raimo Suuronen	Jukka Jauhiainen	
2005	Liian paksu perhoseksi	Sisko Istanmäki	Jukka Jauhiainen	
2006	Mooses Viinanen, luojan mieliharmi	Raimo Suuronen	Jukka Jauhiainen	
2007	Papin perhe	Minna Canth	Matti Tampio	
2008	Akkaralli	Heikki Luoma	Jukka Jauhiainen	
2009	Tärkeintä elämässä	Tuomo Kemppainen	Väinö Weckström	
2010	Naisten sauna	Ilkka Kylävaara	Väinö Weckström	
2011				
2012	Kuume	Pirkko Saisio	Erkki Kähkönen	
2013	Robin Hood	John Finnemore	Erkki Kähkönen	695
2014	Kiljusen herrasväki	Jalmari Finne	Jukka Jauhiainen	
2015	Rajaralli	Simo Ojanen	Jukka Jauhiainen	
2019	Remontti	Aila Hilden	Topi Mikkola	
2021	Kahen akan loukussa	Heikki Luoma	Topi Mikkola	

Taulukko 5: Kesäteatteriesitykset vuodesta 1979 alkaen. Vuonna 2000 esitykset olivat Kalevalakylässä. Muut esitykset ovat olleet Multikankaalla.

Kainuun Sanomat 28.3.1975. Liisa Kärki: Teatteriharrastus tarpeen pitäjällä

Kuhmolainen Liisa Kärki, 51, on ollut harrastajanäyttelijä 16-vuotiaasta alkaen. Innostus heräsi Kuhmon vanhan työväentalon ahtaalla näyttämöllä, jolla jo Liisa Kärjen isä ja täti olivat näytelleet.

Vuosien mittaan mahtuu paljon kappaleita. Mieleenpainuvimpia ovat kesäteatterin esitykset, jotka alkujaan tapahtuivat Pajakkakosken rannalla.

”Minulla on ollut melkein aina emännän osia. Eniten kuitenkin tykkäsin parikymmenkesäisenä, kun sain näyttellä 90-vuotiaasta mummoa ”Rantalassa”-nimisessä näytelmässä.

Viime vuosina Kuhmon kesäteatteri on vetänyt erittäin hyvin yleisöä. Liisa Kärki on ollut kesäteatterin näyttelijänä seitsemänä peräkkäisenä kesänä. ”Vartioitu kylä” jäi väliin ulkomaanmatkan takia.

”Ei näyttelemistä malta jättää, kun se on kerran tarttunut veriin. Niin kauan ainakin täytyy olla mukana, että saa nuoria innostumaan tilalle”.

Liisa Kärki toimii lastenhoitajana Kuhmon terveystieteiden synnytysosastolla. Vuorotyö luonnollisesti haittaa näytelmäharrastusta.

Vuorosanojen opetteleminen ei ole ongelma. Tosin iän karttuessa saa lukea hieman tiiviimmin.

Liisa Kärjen mielestä pitäjällä täytyisi olla omaa teatteriharrastusta. Esimerkiksi Kainuussa ei Kajaani-alueteatteri pysty palvelemaan riittävästi.

Yleisö tulee myös mielellään katsomaan oman kylän väkeä näyttämöllä. Kuhmossa on kesäteatterin menestys tästä selvä osoitus.

Kuhmon harrastajateatterilaiset eivät saa työstään palkkiota. Teatteriretkiä ja yksi Tanskan matka on kylläkin järjestetty.

Kesäteatteriaika on tiivis, sillä heinäkuun ajan näytöksiä on kolme viikossa. Harjoitukset alkavat talvella, aluksi kerran viikossa, mutta ensi-illan lähestyessä tiheämmin.

Näytelmien arvostelua Liisa Kärki pitää tarpeellisena. ”Menneskään tietää, että asettuu arvostelun kohteeksi. Lehtiarvosteluista voi saada vihjeitä korjattavista virheistä”.

”On kuitenkin väärin, että arvostelu tehdään ensi-illan perusteella. Ensi-ilta on aina tavallista jäykempi”, Liisa Kärki totesi.

Kuva 4: Kuhmon kesäteatteria vuodelta 1955. Kauko Soirila (vas.), Liisa Kärki ja Jussi Koivusilta näytelmässä Vetelys.

Kuva 5: Liisa Kärki.

Pertti Huusko: Liisan aviomies Onni Kärki oli töissä työvoimatoimistossa. Onni ajoi polkupyörällä 12 kilometriä keskustasta ehdottamaan minulle työhommia. Voi sanoa, että oli hyvä palvelu.

Unto Heikura, 2020: Kuhmolaisteatterin iloinen 1970-luku

Ennen kuin ryhdyin kirjoittamaan näytelmiä, minulla oli jonkinlainen kosketus näyttämiseen Jussi Koivusillan ohjauksessa. Ensimmäinen osasuoritus oli Kuhmon Näytelmäkerhon Vieno Vainikaisen Sadepilvi-nimisessä kappaleessa, jossa esitin teini-ikäistä nuorta. Liisa Merentie oli äitini ja Jussi Koivusilta isäni, joka oli palaamassa sateisena iltana kaukaiselta eromatkaltaan kotiin. Edeltäjäni oli sairastunut, joten minulla oli kolme päivää aikaa tekstin opettelemiseen ja asemien harjoittamiseen. En muista miten onnistuin ”paikkaamisessa”, mutta siinä kappaleessa salamat saatiin magnesiumjauheella ja ukkosen ääni ravisuttamalla isohkoa vanerilevyä. Jotain jäi siis pysyvästi mieleeni!

Toinen yleisölle esitettävä näytelmä oli Kyllikki Mäntylän Elämäntapaus, jolla osallistuimme Nuorisotyölautakunnan henkisiin kilpailuihin näytelmät-sarjassa. Voitimme Jussin ohjaamalla esityksellä Kuhmossa, Kajaanissa ja vihdoin Oulussa Oulun läänin mestaruuden. Minä sain miesroolien 1. palkinnon, Voitto Huotari (myöh. piispa) oli toinen ja Jussi Koivusilta palkittiin ohjaajien parhaana. Taisipa meistä jo tuolloin muodostua Jussin kanssa parivaljakko, joka sittemmin toimi merkittävällä tavalla Kuhmolaisteatterin ohjelmatuotannossa.

Ensimmäinen oma esityskappaleeni syntyi ollessani Rovaniemen yhteiskoulun Teinikunnan kuraattorina keväällä 1964. Musiikkipoikien pienoisenäytelmän nimeksi tuli Berliinin muuri. Se symbolisoi lukiolaisten ylioppilaskirjoituksia. Aiheena oli ylitsepääsemättömyyden esteen voittaminen. Joillekin erilaisten tutkintojen suorittaminen kun saattoi muodostua traumaattiseksi kokemukseksi. Sama kappale esitettiin Oulun opettajainvalmistuslaitoksessa ja myöhemmin myös Kuhmossa teinikunnan juhlassa.

Ensimmäinen Kuhmolaisteatterille kirjoittamani näytelmä oli vuonna 1969 kantaesitetty Härkähäät. Muistan ajan, en vuotta, kun kotikylälläni Kuumun puskaradiossa huhuttiin, että Vartiuksen koululla esitetään kyläläisten toimesta Vienankarjalaiset häät. Se perustui kai perimätietoon virikkeenään rajantakaiset häämenot. Esityksellä tuskin oli nimismiehen allekirjoittamaa lupaa. Kun pääsylippuja kuitenkin myytiin ja viinaakin naukkailtiin, joutuivat kyläläisten napa miehet käreille ja päätyivät sakkorangaistuksiin. Näin minulle kerrottiin.

Valmistuin kahden vuoden pikakoulutuksella v. 1966 kansankyntiläksi Oulun Opettajainvalmistuslaitokselta. Samana vuonna sain opettajanpaikan Kuhmon Kirkonkylän kansakoululta ja kerrosta ylemmää samanlaisen asunnon kuin talonmies Jussi Koivusillalla oli. Tapasimme lähes päivittäin ja kuinkas muuten, keskustelumme ajautui useimmiten näytelmiin. Jussin toiveena oli saada teatterikappaleeksi ikioma kotiseutuaiheinen näytelmä. Aiheitakin mietittiin ja pohdittiin. Keskusteltiin Kuhmossa sattuneista hauskoista tapahtumista. Esille nousi Vartiuksen koulun opettaja Pekka Lehtomäen nimirooli Kuhmon valtuuston puheenjohtajana ja hänen oppilaiden kanssa harjoittelemansa pienoisenäytelmä Vienankarjalaiset häät.

Kuva 6: Elämäntapaus-näytelmä vuodelta 1959. Unto Heikura, Jussi Koivusilta ja Airi Leppänen.

Kuva 7: Elämäntapaus. Unto Heikura.

Uusi Suomi 25.5.1966: Kahvipannu on vakioilmiö opiskelijaelämässä. Kohta se kiehuu taas, toteaa Unto Heikura ties kuinka monennen kerran sinä päivänä – tenttikausi kun on juuri menossa.

Tuohon aikaan oli tavallista, että kotihäihin sulhanen keitti pontikkaa vastikkeeksi rahalahjan antajille. Olin kaksi kertaa katsomassa kun sulhaset tislasivat ”korpirojua” pientä maksua vastaan. Muutamaa vuotta aikaisemmin olin kesätöissä kotini pihamaan kautta kulkevan maantielinjan piikittäjänä, joten pontikankeittopaikan löytyminen näytelmässä keskeltä maantielinjaa, ei vaatinut kovin suurta kekseliäisyyttä. Mutkantaustan kylä (Vartius) oli Änättijärven takana vailla omaa maantietä, joten keinosiementäjän käynti talojen navetoissa oli harvinaista. Joskus saattoi käydä niin, ettei kylän taloissa ollut ainoatakaan sonnimullikkaa, joten lehmät jäivät astuttamatta. Vieläkään minulla ei ole tietoa, perustettiinkö Vartiukseen sonniosuuskunta oikeasti (luultavasti), mutta minä perustin sellaisen näytelmäni. Sen avulla sain isännät ratkaisemaan kylän yhteisiä ongelmia, replikoimaan keskenään ja suunnittelemaan kantakirjasonnin ostamista kylälle. Varojen hankkimiseksi isännät päättivät esittää opettajan ohjaaman näytelmän Vienankarjalaiset häät. Näistä aineksista mielikuvitustani käyttämällä kirjoitin näytelmän Härkähäät, jossa on näytelmä näytelmässä ja jonka esillepanoon Jussi Koivusilan ohella osallistui vuonna 1969 aktiivisesti Kuhmon Nuorisoseuran puheenjohtaja Aarne Sopanen.

Näytelmä sai kuhmolaisten keskuudessa hyvän vastaanoton ja Kuhmolaisteatteri esittikin näytelmää kolmena vuonna peräkkäin. Suosion takeena olivat katsojille tutut näyttelijät, jotka olivat omilla työmaillaan ja kunnallispoliitikassa näkyvillä paikoilla. Heidän toiluilleen oli katsomosta käsin helppo nauraa. Näytelmä oli rakenteeltaan hajanainen (näytelmä näytelmässä) ja se oli ajoittain vaikeasti ymmärrettävä. Kainuun Sanomien kulttuuritoimittaja Eero Martinen kehui kuitenkin näytelmän ”Kuhmon kesäteatterin eittämättä kaikkien aikojen maittavimmaksi esitykseksi (KS.30.6.1969)” Sen sijaan vuonna 1985 Kuhmolaisteatterin uudelleen lämmittämä Multikankaalla esitetty Härkähäät sai Pasi Luhtaniemen otsikoimaan kriittikkinsä: ”Mitäänsanomatonta junttiromantiikkaa” (KS.5.7.1985).

Vuonna 1971 sain Kainuun kulttuurirahastolta 1000 markan apurahan ”tutustumiseen maamme kesäteatteritoimintaan”. Niinpä kokosin pesueeni Morris Miniin ja poikkesin Itä-Suomen kesäteattereiden katsomoissa. Kuopiossa oli menossa Rosvo Roope, Mikkeliissä Ryysyrannan Jooseppi ja Lappeenrannassa Liika viisas. Nämä esitykset toimivat virikkeinä Kettuvaarin syntymiseen v. 1971.

Mutta vain virikkeinä, sillä Kettuvaarin sytykkeet löytyivät lapsuuskotini naapurista. Siellä perheen äiti elätti miehensä kuoltua seitsemää lastaan. Äidin mentyä uusiin naimisiin toiseksi vanhin poika halusi jäädä taloon isännäksi, mutta ei pystynyt ostamaan toisilta sisaruksiltaan heidän osuuksiaan, koska nämä pitivät ostajan mielestä liian korkeata hintaa. Jokainen perillisistä joutui lähtemään talosta mieron tielle.

Jokseenkin samaan aikaan ilmaantui isosta kaupungista maatilán ostaja, joka sopi jokaisen toisistaan etäällä asuvan sisaruksen kanssa erikseen hinnan näiden osuuksista. Näin tilan kokonaishinnaksi tuli vajaa puolet siitä, mitä toiseksi vanhin poika olisi ostohetkellä ollut

Kuva 8: Härkähäät 1969. Pontikka valuu pulloon.

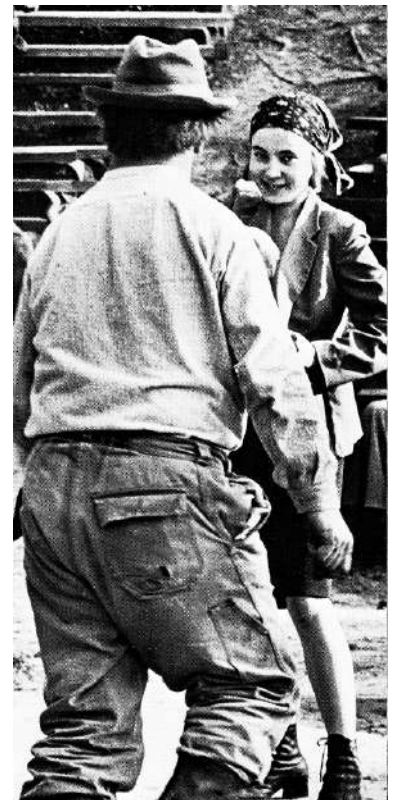
kotitilastaan valmis maksamaan. Samaan aikaan ”iivantiiralaiset hurakehtivat” maailmanloppua ennustavan saarnaajan seuroissa, missä tämä kehotti tilallisia myymään ja luopumaan omaisuudestaan. Minun oli helppoa yhdistää saarnamieskeinottelijan ja varattoman kotinsa ostajan aikeet. Lisäksi oli tavallista että iäkäs isäntä ”vanhan kaavan” mukaan testamenttasi maatilansa kokonaan vanhimmalle pojalleen jättäen muut perilliset nuolemaan näppejään. Eipä tarvinnut Kettuvaarin ideoita kaukaa hakea. Kesäteattereihin tutustuminen antoi ehkä jonkin verran kirjoittamisvarmuutta ja valmiutta kohtausten suunnitteluun. Kettuvaarin perusteella minut hyväksyttiin Suomen Näytelmäkirjailijaliiton ainaisjäseneksi vuonna 1972. Osittain myös samana vuonna TV-2 tekemän teatteritaltioinnin ansiosta.

Jussi Koivusilta sekä ohjasi että näytteli pääosan Kettuvaarissa. Hän eläytyi rooliinsa niin hyvin että näytelmän nähneet puhuttelivat häntä kadulla tavattuaan: ”Mitäs Kettuvaari? tai mitä Kettuvaarille kuuluu?” Kerran Jussi sieppasi minun kesähattuni päähänsä, näytteli se päässään Kettuvaaria eikä palauttanut hattua koskaan. Kehuskelin vain että ”tämän alla on hyvä näytellä ja ohjailla näitä sinun juttujasi”. Yhteistyömme pelasi hyvin. Aina kun tekstin näyttämölle panossa oli kiperä kohta, Jussi pyysi kotiinsa, tarjosi paukun ja kysyi, miten olin ajatellut kyseisen kohdan esitettävän. Joskus mielipiteestäni oli apua, mutta yleensä Jussi selvitti ongelmat itse. Kiistelty me ei näytelmän ohjaamisesta koskaan eikä minulla ollut koskaan sanaharkkaa näyttelijöidenkään kanssa.

Vartioitu kylä kylläkin nosti sekä Jussin että minun tunteet pintaan. Tämä syystä, että kirjoitin tekstin näytelmään näyttelijöiden ja erilaisten kohtausten ehdoilla, en sen mukaan, miten näytelmän katsojat, siis kuhmolaiset, olivat itse eläneet jatkosodan aikaa. Pahinta oli kun mukaan kelpuutin desanttitytön, jonka tarinan varmaan tunsivat kaikki kuhmolaiset, mutta joka ei ollut näytelmässä tositapahtumien mukainen. Jotkut taas kokivat näytelmän tapahtumat niin henkilökohtaisina ja vääristelyinä, että jouduimme Jussin kanssa käymään heidän kotonaan selvittelemässä asioita. Partisaanien Kuhmossa tekemät tihutyöt olivat niin kammottavia, että koko pitäjän väestö suri ja otti tapahtumiin kantaa. Ei siis ihme, että näytelmän ratkaisut herättivät yleistä kohua: juoruilua, arvailua ja perättömiä johtopäätöksiä. Vartioidusta kylästä syntyi myöhemmin Timo Linnasalon ohjaamana pääasiassa ammattinäyttelijöistä koostuva elokuva. Toki mukaan mahtui joukko Kuhmolaisteatterin parhaimpia näyttelijöitä. Osallistuin itse suunnitteluvaiheessa aktiivisesti elokuvan ideointiin, mm. desanttityttö vaihtui partisaanipojaksi, mutta myöhemmin elokuvaan tuli niin paljon ”ylimääräistä ja vierasta tekstiä”, että pysyttelin kaukana kuvauspaikalta. Sain kuitenkin Huovis-Veikon opastuksella tehtyä Timo Linnasalon kanssa sopimuksen, jonka mukaan sain 4 % elokuvan voittoa tuottavista pääsylipputulosta. Kun elokuva valmistui, elokuvan tuotanto-oikeudet siirtyivät Linnasalon Reppufilmiltä Mänttärille ja vaikka elokuva tuotti hyvänlaista voittoa, Mänttari oli tehnyt konkurssin, samoin Reppufilmi ja tekemälläni

Kuva 9: Kettuvaari 1973. Jussi Koivusilta.

Kuva 10: Vartioitu kylä 1974-1975. Tullivaaran Kalle (Mauno Kähkönen) ja Tamara-desantti (Eila Pikkarainen).

sopimuksella pyyhittiin takapuolta. Kun otin Näytelmäkirjailijaliiton lakimieheltä selvää, oliko minun mahdollista hakea korvauksia oikeusteitse, hän sanoi että ”nämä ovat sellaisia juttuja, että niiden selvittämiseksi joutuisit vain itse maksomieheksi”. Niinpä olen antanut asian olla. Samanlaisen kohtalon oli kokenut Veikko Huovinen, jonka tulot ”kälmäsi” Huunonen elokuvasta Lampaansyöjät. Veikko yritti opastaa minua, mutta sekään ei auttanut. ”Etelän pelurit” osaavat kyllä asiansa. Vartioitu kylä sekä näytelmänä että elokuvana aiheutti minulle pitkän aikaa pahaa mieltä.

Minun ehkä henkilökohtainen irtaantuminen Kuhmolaisteatterin toiminnasta alkoi kun Kajaanin kaupunginteatteri ennätti ottaa näytelmäni Pihkasetelit ohjelmistoonsa ennen Kuhmolaisteatteria vuonna 1975. Samoihin aikoihin myös TV-2 kinusi minulta filminpätkää ja sai Puolukkasodan. Idean filmiin sain aseensa kera puolukkamaitaan suojelleelta naishenkilöltä, joka poikkesi kotonani tarkastamassa käsikirjoituksen ja hyväksyi sen. Silloinkaan en kirjoittanut naisesta enkä yksittäisistä tapauksista, vaan filmin käsikirjoitus noudatti käyttämäni tapaa, etten missään tapauksessa halua loukata ketään. Myös TV-2 tuottama Unta ja Näläkeä oli osittain minun käsikirjoittama ja samoin syntyi Yli nollarajan yhteistyössä elokuvan ja Kuhmolaisteatterin näyttämösovituksen kanssa. Noihin aikoihin mietin kovasti ja oli pikkuista vailla, että olisin jäänyt vapaaksi kirjailijaksi. Onneksi en jäänyt, sillä apurahojen hakeminen ja niiden sekä pääsylippujen varassa eläminen eivät houkuttelleet. Siinä valinnassa minulle olisi todennäköisesti käynyt huonosti.

Minua ovat jotkut syyttäneet siitä, että kesäteatterinäytelmäni ovat ”pelkkää hömpää”. Itse olen erimieltä. Jokaisen näytelmän takana ja lähtökohtana on ollut jokin kuhmolaiseen elämänmenoon läheisesti liittyvä yhteiskunnallinen kehitysvaihe. Seuraava näytelmäni, Kuhmossa vuonna 1977 kantaesitetty Kylän viimeinen nainen, on tyypillinen maaltamuuttoa symboloiva näytelmä. Siitä on tullut lähes klassikko, sillä sitä on esitetty tähän mennessä 36 kesäteatterissa eripuolella Suomea. Näytelmä on kriitikoidenkin mielestä hauska, mutta sen pohjavire muistuttaa katsojaa jatkuvasta maaseudun tyhjentymisestä.

Kylän viimeistä naista esitettiin Kuhmossa kaksi kesää täysille katsojille. Esitysten takuumiehinä esiintyivät mainiot näyttelijät Irma Leväsalmi, Kauko Huusko, Jussi Koivusilta, Yrjö Haverinen ym. Noihin aikoihin alkoi Kelon takaa kantautua korviini ikävämpiäkin uutisia. Teatteri politisoitui. Jussi Koivusilta oli tunnettu SKDL:n valtuustomies, siis kommunisti, Timo Linnasalo ja Heikki Porkola samoin kommunisteja ja totta kai myös Unto Heikura! Eikö Kuhmolaisteatteri ole Kuhmon Nuorisoseuran alainen ja eivätkö nuorisoseurat ole enemmän keskustalaisia ja oikealle kallellaan? kyseltiin. Kuhmolais-teatterihan on selvästi kommunistien hallussa ja heidän tekevät teatterin avulla vasemmistolaista politiikkaa! väitettiin.

Niin väitettiin, mutta koko sinä aikana kun olin Kuhmossa opettajana, minä en osallistunut politiikkaan enkä myöskään tehnyt politiikkaa tekstittäessäni näytelmiä Kuhmolaisteatterille. Olin opiske-

Kuva 11: Vartioitu kylä 1944 -elokuvan juliste.

Kuva 12: Pihkasetelit Kajaanin kaupunginteatterissa. Oikealla Ulla Tapaninen, joka oli jo siirtynyt Kuhmosta Kajaaniin, ja olisi kohta maailmalla.

luaikanani Oulussa löytänyt oman liberaalipuolueen, josta myöhemmin siirryin keskusta-oikeistolaisempaan ajatusmaailmaan.

Vaikka tein yhteistyötä edellä mainittujen kommunistien kanssa, niin kulttuuritapahtumia ei valmisteltu koskaan politiikan ehdoilla. Tärkeintä oli saada jotain aikaiseksi ja mieluiten pilke silmäkulmassa tehtynä.

Vielä on mainittava eräs muistikuva ”kultaista 1970-luvun kuhmolaisesta teatterielämästä”. Kun pääsin 1972 Suomen Näytelmäkirjailijat ja Käsikirjoittajat ry:n jäseneksi, tarkoitti se sitä, että Kuhmolaisteatteri joutui hakemaan esittämisluvan ko. liitolta ja maksamaan liittoon vajaat 12 % pääsylipputulostaan. Se tietysti harmitti teatterilaisia ja aiheutti kateutta näyttelijöissä, jotka tuskin saivat harrastuksestaan muuta palkkaa kuin ehkä muutaman ruokailun ja yhteisen matkan näytäntökauden päätyttyä. Härkähäät-esitysten jälkeen pääsin kerran Tampereelle mukaan ja vaikka olisin itse maksanut omat kuluni, minua ei enää sen jälkeen huollittu matkoille. Kun kaiken lisäksi muutamat Vartioidun kylän näyttelijöistä olivat julkisesti kehuskelleet: ”Eihän Heikuralla ole tässä enää mitään tekemistä, mehän tästä näytelmän teemme!” Totta sekin, mutta heiltä unohtui, että minä olin työstänyt aihetta lähes vuoden ennen esitystä. Erona ja kateuden aiheuttajana oli vain se, että minä sain opettajantyöni lisäksi näytelmistä kirjoittamispalkkaa, josta maksoin silloin ja myöhemmistäkin kirjailijatuloistani veroa vähintään 45 %. Kun Kuhmon kaupunki tilasi minulta Kuhmon Sampo -teoksen, jota aloin kirjoittaa Kylän viimeisen naisen jälkeen, jäi käteeni kirjoituspalkkaa 8 penniä per tunti. Totean vain, että mitä tahansa meistä kukin harrastanee, niin harrastaminen maksaa. Kirjoittaminen Kuhmolaisteatterille oli minulle tuohon aikaan pelkkä harrastus enkä siitä paljonkaan kostunut tekemääni työmäärään nähden.

Ettei lukijalle jäisi käsitys, että minä tässä turhasta kitisen, niin näytelmien kirjoittaminen oli ja on edelleenkin hauskaa. Näytelmää kirjoittaessa on elettävä monta elämää samanaikaisesti: on nautittava roolihenkilöiden ilot ja kestettävä surut ja näytelmää kirjoittaessa jos missä joutuu olemaan koko ajan oman ristiriitaisen tunne-elämänsä tulkki. Kun Kuhmolaisteatterille kirjoittamani näytelmien perusvire oli Vartioitua kylää lukuun ottamatta hauska, kävi joskus niin, että purskahdin tekstiä tehdessäni itsekin äänekkääseen nauruun. Sellainen kohta oli esimerkiksi Kylän viimeisessä naisessa tapaus, jossa Karhulan Tauno tuo Mäkikummun Leilalle saunavettä, kun Leilan pihakaivo oli kuivunut tyhjäksi, isolla muovipussilla polkupyörän tarakalla. Silloinpa paikalle tullut kateellinen kilpakosija Kusiaisvaaran Kalevi menee ja tuikkaa puukon kärjellä reiän pussin kylkeen ja kun reikä on hetken ”pissannut”, huomauttaa Taunolle: ”Hei, sinullahan vuotaa tämä pussi!” Kyllähän siinä tilanteessa herui myös näytelmän katsojilta hilpeät naurut.

Teknisenä suorituksena näytelmän tai romaanin kirjoittaminen oli ja on minulle kuin shakin pelaamista. Samalla tavalla kuin shakkipelissä on kuningas ja kuningatar, samalla tavalla näytelmässä ja romaaneissa toimivat päähenkilöt. Ratsut, lähetit ja sotilaat toimivat

Kuva 13: Teatteriväki matkalla Tampereelle.

Kuva 14: Kylän viimeinen nainen 1977-1978. Mäkikummun Reeta (Irma Leväsalmi), Karhulan Tauno (Yrjö Haverinen) ja Kusiaisvaaran Kalevi (Kauko Huusko).

sivuhenkilöinä ja ovat roolihahmoja, joita siirtelen mielikuvitukseni mukaan saavuttaakseni etukäteen mietityn lopputuloksen, matin ja samalla tavalla kuin shakkia pelatessa tilanteet vaihtelevat ja saavat yllättäviä käänteitä, samalla tavalla näytelmä elää omaa elämänsä. Näytelmän päähenkilöiksi valitsen tavallisesti miehiä ja naisia, jotka ovat luonteeltaan toistensa vastakohtia. Silloin näytelmän juoni sähköistyy itsestään ja vuoropuhelu muodostaa jännitteen, joka pitää katsojat hereillä. Tunnetilojen ääripäät – itku ja nauru – on hyvä saada jotenkin mukaan, samoin päähenkilöissä esityksen aikana tapahtuva sisäinen muutos.

Kaiken kaikkiaan iloitsen siitä, että olen saanut kirjoittaa kuhmolaisaiheista sekä Kuhmolaisteatterille että muillekin kuhmolaisille. Aina kun avaan tietokoneeni näyttöpäätteen, kirjoittaminen vie ajatukset kotiseudulleni. Kuhmolaiseen sielunmaisemaan on aina kiva palata. Monta mukavaa muistoa jää nytkin kertomatta.

Kuva 15: Kyllikki Mäntylän Elämäntapausta vuodelta 1959. Vasemmalta Airi Leppänen, Taimi Haikonen, Unto Heikura ja Voitto Huotari.

Voitto Huotari: Elämäntapausta näytelmästä minulle on jäänyt mieleen esittävän joukon hyvä yhteishenki ja innostus, jolla näytelmää tehtiin. Näytelmään tilattiin parrat ja peruukit Kuokkasen peruukkiliikkeestä Helsingistä ja niitä sen aikaisella liimalla liimattiin naamaan ja tehtiin ulkoista ilmettä.

Kuva 49: Havukka-ahon ajattelija -televisiosarja vuodelta 1971. Sarjassa oli paljon kuhmolaisia näyttelijöitä.

Leo Pulkinen syö leipää. Baskeripäinen Heikki Piirainen juttelee Konsta Pulkisen (Lauri Leino) kanssa.

Severi (Jussi Koivusilta) matkaa lautalla heinäkasan päällä. Konsta ja maisterit kysyvät tietä Ooke Iso-Kilpukalta (Kauko Huusko).

Kuvauksissa Pirkko Pääkkönen ja Irma Leväsalmi.

Kuva 50: **Mervi Haverinen:** Jo lapsena tykkäsin tästä kuvasta, missä Kauko irvistää ilikurisesti.

Kauko Huusko: Ravintolassa näytin tarjoilijalle kahta sormea ja tilasin kaksi olutta, sanoin "Two beer". Ihme kylä oluita tuli kolme. Kun sama toistui useamman kerran, huomasin lopulta, että kädessä oli peukalokin pystyssä.

Kauko Huusko: Seurueestamme pari kävi jäähyttelemässä pankissa, jossa oli ilmastointi.

Kauko Huusko: Yhdellä toisella reissulla näimme tatuointiliikkeen. Teki mieli kokeilla, että miten kipeästi tatuointi tuntuu, joten menimme sisälle. Kaverillani luki paidassa "Kuhmo" – neuvoin elekielellä tatuojalle, että teksti pitäisi laittaa vasempaan käsivarteen. Kävihän tuo vähän kipeästi. Ja haava kun haava, siitä tulloo rupi, van se siitä sitten paranoo.

Veikko Huotari: Kesällä 1975 esitettiin Vartioitua kylää. Heinäkuulle oli varattu teatteriporukalle Mallorcan matka. Esityskauden aikana vaikutti, että ei niin paljon rahaa ei kerrykään.

Viimeisenä viikonloppuna jännättiin, miten käy. Mutta hyvin kävi, viimeinen päivä paikkasi rahapulan. Päivällä esityksessä meni 1000 katsojaa rikki ja illalla oli vielä 600 katsojaa.

Niinpä lähdettiin kahden viikon matkalle Mallorcalle heinäkuussa. Olsi ollut hellettä Suomessakin, mutta sinne tuli lähdettyä. Kaksi viikkoa oli pitkä aika kuluttaa. Ei ollut tottunut olemaan kesällä laiskana.

Kuva 51: Vuonna 1975 teatteriporukka kävi Mallorcalla. Valokuvissa näkyy taustalla mm. hotelli El Cid. Ranta lieinee Playa Can Pastilla.

(a) Veikko Huotari, Elina Pääkkönen ja Kauko Huusko.

(b) Kalevi Väisänen vaimoineen, Pentti Romppanen, Irma Leväsalmi ja Teppo Korhonen.

(c) Tutustumassa viinakauppaan. **Kauko Huusko:** Ennen ulkomailla oli tapana ottaa vähän viinaa aamulla, se suojeli siltä, että maha olisi mennyt sekaisin. Ulkomailla bakteerikanta oli erilainen. Myös kun metvurstia leikatessa tuli haava, se meinas mennä pahaksi. Ja polveen jos tuli naarmu, niin heti oli paljon karpäsiä sitä nuolemassa.

Irma Leväsalmi: Kerran Kuhmossa tuntui, että meinaa olla flunssa. Juolahti mieleen, että rommitotihan siihen voisi auttaa. Join totiani Käsäkourassa ja joku mies tuli kysymään voisiko istua samaan pöytään. Mies sitten kertoi, että hänellä on erikoinen syntymäpäivä, olen syntynyt 12.12.1922. Huudahdin, että "Niin minäkin!". Mies väitti, että valehtelen. Täytyi etsiä tuttuja todistamaan, että olen todella syntynyt tuona päivänä.

Kainuun Sanomat 17.2.1982: Anna-Liisa on Kortesuon talon 15-vuotias tyttö, jonka talon Mikko-renki ja saa raskaaksi. Epätoivoinen tyttö synnyttää lapsen salaa metsässä ja tukehduttaa sen. Mikon äiti hau-
taa ruumiin ja Mikko itse on kalppinut Saarijärvelle tukkitöihin.

Neljän vuoden päästä Anna-Liisa on menossa onnellisiin naimisiin komean talollisen Johannes Kivimaan kanssa. Ilkeän äitinsä kautta Mikko on kuitenkin saanut vihin asiasta ja tulee perimään morsiantaan kaksi päivää ennen kuulutuksia.

Anna-Liisan salaisuus paljastuu ja tytön sisäinen kärsimys päättyy ukkosen jylytessä uskoon tulemiseen. "Ei ole syytä suruun", toteaa näytelmän pappi naivisti, kun vallesmanni taluttaa Anna-Liisan käsirautoissa Hämeenlinnan vankilaan.

Kuhmolaisteatterin esitys perustuu näyttelijöiden omaan ilmaisuvoimaan. Lukion saliin pystytetyllä lavalla on lavasteina ainoastaan neljä räsymattoa, keinu sekä kirves pölkkyineen.

Kuhmolainen haastatteli 1.3.1982 Anna-Liisa -näytelmän katsojia.

Eino Kemppainen: Anna-Liisa on kokonaisuutena hyvä. Näytelmän ohjaajalle Toivo Mikkolalle täytyy nostaa hattua siitä, että hän on saanut näytelmästä ja näyttelijöistä niin paljon irti. Näytelmän teksti on voimakasta ja väkevää. Ehkä näytelmä on hivenen raskas, mutta toisaalta on hyvä, että vaihteeksi on draamaa.

Kaija Komulainen: Minusta näytelmä oli hyvä. Sanoma koskettaa. Anna-Liisa -näytelmä on liikuttava, etenkin sen loppukohtaus, joka ei jätä ketään kylmäksi. Kyllä Anna-Liisa kannattaa käydä katsomassa.

Irene Piirainen: Anna-Liisa on ihan hyvä talvinäytelmä. En voisi kuvitella Anna-Liisaa kesäteatterin ohjelmistoon. Ohjaus on todella hyvä. Näytelmässä ei ole paljoa lavasteita, mutta silti se on erittäin toimiva. Olen lukenut näytelmän aikaisemmin ja tiesin, että on parasta laittaa vedenkestävää ripsiväriä sillä kyllä se kyynelet nostattaa silmiin. Husso on sellainen, miksi hänet lukemani perusteella ajattelin.

Kuhmolainen haastatteli 25.3.1982 näyttelijöitä.

Veikko Huotari, Mikko: Hyvä sisänaäytelmä. Täällä puhuminen on erilaista kuin kesäteatterissa, koska ääntä on käytettävä aivan eri tavalla.

Hannu Glad, isäntä: Hyvä vastapaino leipätyölle.

Riina Takala, Anna-Liisa: En olisi ikinä uskonut, että pääsisin tekemään jotain tällaista, kun en ole koskaan ennen näytellyt. Löysin itsestäni uusia ulottuvuuksia, porukka oli hyvä, sain uusia hyviä ystäviä.

Eija Kyllönen, Pirkko: Paljon työtä ja työn iloa. Olen oppinut tuntemaan uusia ihmisiä, meillä on ollut hyvä henki. Olen onnel-

linen, että pääsin mukaan.

Tero Poukkanen, Johannes: Olen saanut uuden hyvän harrastuksen, uusia hyviä ystäviä, olen kokenut aivan uuden maailman. Olen saanut pontta omalle leipätyölleni, itseluottamusta. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun olen tällaisessa mukana.

Leena Nuortila, Äiti: Näytelmä on erikoisen puhutteleva. Tämä äidin rooli oli minulle mieleinen. Oli vaihteeksi mukava tehdä näytelmä, joka herättää ajatuksia.

Tapio Pääkkönen, vallesmanni: Tämä on lisännyt kiireitä. Olen pyörinyt näissä ympyröissä kolmetoista vuotta.

Leevi Kivioja, pastori: Meillä on ollut voimakas yhteenkuuluvaisuuden tunne. Tässä seurassa on ollut hyvä olla.

Seija Piirainen, Husso: Olen saanut tämän näytelmän aikana tutustua uusiin työtovereihin. Tämä Husson rooli on ollut minulle suuri haaste, koska tämä on ollut niin poikkeava siitä, mitä tähän asti olen esittänyt.

Aune Pulkkinen, kyläläinen: Näytelmä panee ajattelemaan lasten ja vanhempien välisiä suhteita. Näytelmässä mukana olo on vaikuttanut ajattelutapaani, sanomansa kautta.

Kalevi Väisänen, kyläläinen: On

ollut mukava olla yhdessä. Näytelmän sanoma on puhutteleva, se kuvaa karun todellisuuden siitä, miten ihmiset suhtautuvat toisen tilaan.

Mirja Saari, kyläläinen: En ole ikinä ennen näytellyt. On ollut hirveän kiva olla mukana. Tulin

tähän hommaan kansalaisopiston näytelmäpiirin kautta.

Annikki Kartimo-Kivioja, kyläläinen: Aihe näytelmässä on ihmisläheinen. Olen ihaillen seurannut toisten näyttelijöitten osasuorituksia.

Tarja Komulainen, kyläläinen: Hirveän kiva on ollut olla mukana. Olen saanut tämän ensimmäisen roolini myötä paljon uusia kivoja ystäviä.

Liisa Kyllönen, kyläläinen: On ollut mukava olla tässä seurassa tekemässä Anna-Liisaa.

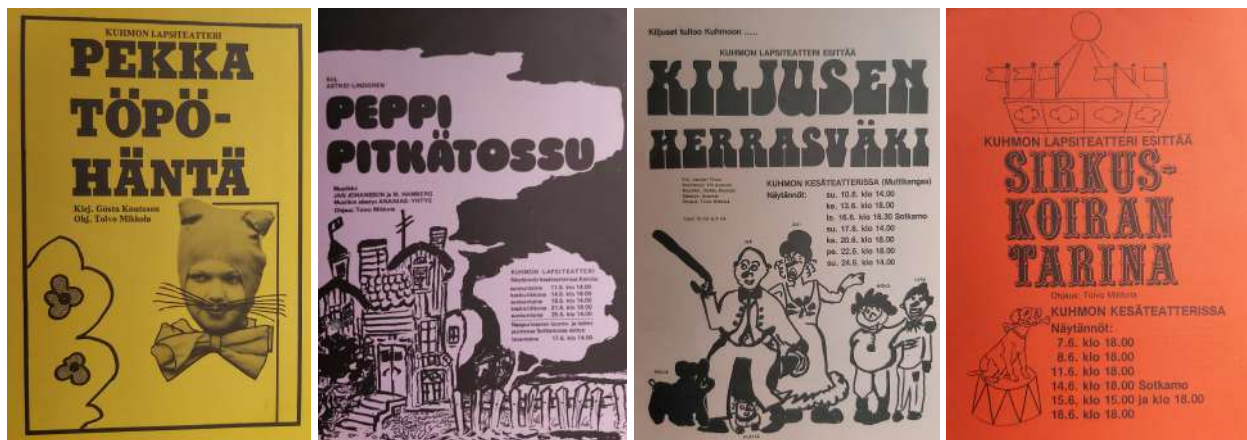
Kuva 65: Edessä ohjaaja Topi Mikkola. Vasemmalta näyttelijät Leena Nuortila, Antti Rautiainen, Sirkku Malinen, Eero Rytönen, Matti Huotari ja Kalevi Väisänen.

Kuhmolainen? 24.2.1989: Tämä joukko esittää Kyyhkyn ja Unikon. Edessä ohjaaja Toivo Mikkola. Kuva: Tuomo Pirttimaa.

Balladi. Ohjaus: Toivo Mikkola, Valot: Kari Pulkkinen, Tehosteet: tyhjät isot rautatynnyrit ja kurkkupurkit sekä kuoroihmisiä tukevat äänet, Näytelmän musiikki: improvisoidaan.

Näytelmä valmistuu yhteistyössä kansalaisopiston ja kuhmolaisteatterin kanssa. Lavastus ja valot viitteelliset. Esitystapa eppinen teatteri. Ensi-ilta helmikuu 1989.

Pieti, joka jo ennen Darjaan tutustumistaan oli kadottanut otteensa elämästä, tuntee Darjassa kyyhkyn, rakkauden tuojan, Venuksen ja Afroditen linnut. Itse hän on huumaava paheen musta unikko, joka ottaa Darjansa kokonaan.

Pekka Töpöhäntä oli ensimmäinen lapsiteatterin esittämä ”täyspitkä” näytelmä. Lapsiteatterissa on monta huomioon otettavaa asiaa: näyttelijöiden täytyy harjoitella myös kotona, esitystä tehdään yhdessä ja kaveria autetaan, täytyy harjoitella aivan yhtä monta kertaa kuin aikuistenkin, esittäjät ja yleisö vuorovaikuttavat, on mukava käydä yhdessä matkalla. Tutustutaan näihin aiheisiin lehtileikkeen parissa.

Lehtileike 14.5.1977, "Pekka Töpöhäntä" tulee
Kuhmoon

Ohjaaja ja ohjattavat ”Harjukujan” laitamilla harjoitusten jälkeen. Toistaiseksi askarruttaa - jännittääkin - mutta ensi-illan jälkeen saatetaan jo hymyillä...

Kuhmon lapsiteatterin ”Pekka Töpöhäntä” esittää ensimmäistä kertaa ensi sunnuntaina kesäteatterissa. Näytelmää on harjoiteltu huolella syksystä lähtien Toivo Mikkolan johdolla. Intoa on riittänyt - ja mitä lähempänä ensi-iltaa ollaan, sitä suuremmaksi into kasvaa!

Kuhmossa on Nuorisoseuran alainen lapsiteatteritoiminta ollut käynnissä jo parisen vuotta, lähinnä teatterileirien muodossa. Vetäjästä on kuitenkin ollut puute viime syksyyn asti, jolloin Toivo Mikko-

la otti lastenteatterin nuoremman joukon, 7-11 vuotiaat, vedettäväkseen. Lastenteatteri on tuttua Mikkolalle muutaman vuoden takaa, jolloin hän ohjasi Turussa 15.000 katsojaa saaneen näytelmän ”Peppi Pitkätossu”.

Kun syksyllä haettiin teatterista kiinnostuneita lapsia mukaan toimintaan, oli ilmoittautuneiden määrä moninkertainen verrattuna siihen, ketä voitiin ottaa mukaan. Innokkaimmat etsittiin monin eri perustein. Eräs tärkeä asia on vanhempien osuus, sanoo Mikkola. Kunkin mukana olevan lapsen vanhemmat ovat kirjallisesti luvanneet pitää huolta lastensa harjoittelusta. On tärkeää, että lapsia kannustetaan kotoa käsin ja että heidän toimintaansa valvotaan. Lapset itse eivät aina jaksakaan olla pitkäjänteisiä tekemistensä suhteen, tarvitaan jokin ”pikkupakko” taustalla, jotta päästään hyviin tuloksiin.

”Pekka Töpöhäntä” vaikutti mukavalta tekstiltä, ja niinpä se valittiin esitettäväksi. Kesäteatterin miljöö sopii hyvin näytelmän autioituneeksi Harjukujaksi. Puvut ja pienemmät lavasteet on hankittu porukalla. Mikkolan mielestä ”Pekka Töpöhäntä” on ehyt kokonaisuus ja puolustaa sillä paikkaansa näytelmänä. Omat tekstit tahtovat olla sirpaleisia, eikä niitä niin ollen kannata käyttää.

Koko toiminta tapahtuu yhteisapelillä. Osia ei olla opeteltu erikseen, vaan jokainen hallitsee koko tarinan ja voi hädän tullen auttaa pulassa olevaa

Kuva 110: (Tapahtuu Multikankaalla 8.8.2021 klo 13.30 jälkeen. Tulossa päivänäytös klo 14 ja iltänäytös klo 19. Talkoolaisia parkkipaikalla kolme, lipunmyynnissä kaksi, kahviossa melkein kymmenen. Näyttelijät pukeutuneina teatterimökissä ja virittäytymässä tunnelmaan.)

(a) **Merja:** Laitetaanko maskit päälle kuvaankin?

(b) Kahvio on valmiina. Kunhan esitys alkaa, niin parkkipaikan talkoolaiset pääsevät kahville. Yleisö pääsee kahville väliajalla, joka kestää 20 minuuttia.

(parkkipaikalla 13.30) **Marko:** Oetaan se bussi sitten tuohon parkkiin. **Tuomo:** Muistakaa, että Koskenlaskijan auton pitäisi tuoda viisi laatikkoa jäätelöä neljän jälkeen.

(c) (väliajalla klo 14.40) Jäätelö virkistää pilviselläkin säällä. Rahastaja, kantaja ja tarjoilija valmiina.

Juha-Matti: Kahvia ja pullaa voisin ottaa.

Myyjä maskin takaa: Joo, sinä olet meillä talkoissa, sinulle ei maksa mitään.

Pirkko: Entäpä, jos otat kakkua?

Juha-Matti: Joo, kyllä sekin sopii.

(Mieskatsoja kaataa kuumaa kahvia syliinsä, onneksi pitkähalmainen sadetaki pelastaa tilanteen.)

Juha-Matti: Hei, sinulla kaatui kahvi, ota tästä tilalle.

(hetkeä myöhemmin sivummalla)

Juha-Matti: Onpa kyllä mahtavaa kakkua.

Marko: Se on kyllä. Se on aitoon voihin tehty.

(Katsomossa klo 14.50. Ohjaaja käy katsomassa kaikki kesän esitykset ja on valppaana paikalla.) **Topi:** Joko on kirja valmis? **Juha-Matti:** Kyllä se kohta painoon laitetaan.

(d) (toisen näytöksen päätyttyä) **Sirkku:** Minä olin 1980-luvulla näyttelemässä, mutta sitten rupesin tekemään lapsia. Silloin tällöin olen pieniä keikkoja tehnyt. Nyt olen kesäteatterissa taas.

Katsoja: Miten pitkään te harjoittelette? **Sirkku:** Lukuharjoitukset aloitetaan helmi-maaliskuun vaihteessa. Lumien sulettua tullaan tänne ulos harjoittelemaan. Viimeinen kuukausi vilkkaasti harjoitellaan.

Katsoja: Hieno paikka.

Sirkku: Avara paikka. Usein harju hal- kaisee sadekuurot.

(teatterimökissä klo 16) **Ääni ovelta:** Minä lähdän syömään. **Tuomas:** Minä käyn nukkumassa päikkärit ennen iltänäytöstä. **Tuomo:** Muista laittaa kello soimaan.

Kuhmon Nuorisoseura ry on Kuhmossa toimiva 20.3.1961 perustettu nuorisoseura, joka on toiminnassaan keskittynyt teatteriesitysten, etenkin kesäteatterin, esittämiseen.

Kesäteatteriesityksiä on pidetty pääosin kahdessa paikassa:

- (1) Kelolla nykyisen Kalevalakylän aluella vuosina 1965-1978
- (2) vuodesta 1979 alkaen Multikankaalla, osoitteessa Pohjoispuolentie 660.

Vuosina 1969-1975 sekä 1977-1978 kesäteatterilla oli ainutlaatuisia piirteitä Suomessa: kuhmolainen kirjailija Unto E. Heikura kirjoitti näytelmiä paikallisista aiheista ja myös ohjaaja Jussi Koivusilta ja näyttelijät olivat paikallisia. Markkinointinimenä oli osuvas- ti Kuhmolaisteatteri. Tuohon aikaan Kuhmon lapsiteatteri oli toinen Suomen kahdesta vakituisesta lapsiteatterista.

Televisiossa näytelmistä on esitetty Rykmentin murheenkryyni (1964) sekä Kettuvaari (1973). Lukuisat näyttelijät avustivat Havukka-ahon ajattelijä -televisiosarjassa (1971) ja tähdittivät Timo Linnasalon ohjaamaa kokoillan elokuvaan Vartioitu kylä 1944.

Kuhmolaisteatterissa on uransa aloittanut myös moni ammattinäyttelijä.